

ДЗВОНИ

Леся Храплива-Щур

Бричка рвучко заторохкотіла, аж Циган із тієї несподіванки відскочив убік. І тільки тому, щоб ніхто на подвір'ї не повірив у його соромний відступ, він кинув наздогін кілька непереконливих "гав-гав" та й знеохочений пішов до буди.

Отець Володимир стояв на ганку. Слова крайс-гавптмана гули вперто в голові:

— З вашого села майже не дістаємо контингентів. Людей, призначених на роботи до Райху, не можемо доловитися. Не думайте мені перечити: я знаю! Ваше село — центр усякого опору...

— Я міг би й не говорити з вами, пане пароху, я міг би просто прислати відділи СД. І я це зроблю, як лиш завважу ще хоч найменші прояви. Але ж ви людина культурна. Колишній старшина австрійської армії. Я міг би майже сказати: європеець. Ви можете вияснити своїм людям, що йде боротьба за хліб для Європи, і що ми мусимо мати хліб за всяку ціну. Ми не сміємо лякатися навіть найбільших . жертв...

Отець слухав. Із стіни гляділа пропам'ятна грамота "Просвіти" і мозаїковий хрест із Єрусалиму. Мирно дрімали полинялі вишивки, робота працюючих рук покійної.

Слухав і мовчав. Міг був сказати дуже багато. Того, що він так добре знав, а чого крайсгавптман не міг добачити. Мовчав і дивився на витерті вилоги своєї папістики.

Ще добре не вляглася курява за бричкою, як Марта висунула голову з кухні:

— Прошу отця, там до отця люди... Можна пустити до канцелярії?

Старався повернутися до канцелярії зовсім спокійний. Може христити, може на заповіді, а може до хворого?

Але ж не міг не злякатися: за столиком стояло їх трьох, і сліпий міг був пізнати, в котрій кишені в котрого пістоля.

— Слава Ісусу Христу!

Хотіли поклонитися, але голови не звикли схилятися.

Не вспів навіть відповісти на привіт:

— Бійтеся Бога, хлопці! Як можна так не вважати? То ж тількищо замкнулися ворота за крайсгавптманом!

— Прошу не боятися прошу отця! Ми з ним ще колись порахуємося!

— Він грозив карною експедицією!

— Хай радіє, що виїхав живий звідсіля. Ми дали наказ покищо не чіпати.

— Та ні, я лиш з уваги на вас... Зрештою, ви самі повинні краще знати. Сідайте, кажіть, що нового?

Сіли. Ілько почав.

— Ми якраз... Ми хотіли отця повідомити... Маємо вістки, що завтра мають забрати в нас дзвони...

— Хто? — спитав майже не доречі.

— Вони! Але не візьмуть!

Отцеві щось загупало у скронях.

— Хлопці, подумайте, що робите!

— Ми знаємо, що робимо!

— Вони мають наше село особливо на увазі.

Крайсгавптман мені це виразно дав зрозуміти...

— Ми, отче, вам нічого за це не кажемо. Ми дуже добре розуміємо, що ви мусіли його прийняти. Власне це йде по лінії нашої тактики... Але наших дзвонів їм не дістати!

Тоді Дмитро закинув вперто від чола кучерявий чуб:

— Отче, ви нас вчили в школі: дзвони посвячені на славу Божу...

Дрібно мерехтів мозаїковий хрест. Отець усміхнувся. Дмитрусь видовбав був очі Пілсудському в читанці. А Михайло любив гостювати у саду директора школи, мазура. А Ілько... З ним була біда: затверду руку мав! І потім — вічно сидів по тюрмах... Погляд у минуле привернув рівновагу.

— Я вас учив і радію, що ні перебування в дальших школах у місті, ні важкі переживання не стерли цієї науки з ваших душ! Але в цьому випадку ви брали б на себе відповідальність за долю цілого села. Знаєте ж, що німецька влада не жартує!

— Отче, ми тут влада! Були поляки — говорили, що хотіли, а село робило, що ми наказали! Були "товариші", хотіли все на свій лад обернути, а ми пішли і створили їм по всіх містах Організацію. Є німці, а село платить нам контингенти! Бо вони всі десь там, а ми — ось тут! — і показав на долівку.

— Я був завжди з вами, хлопці, це ви знаєте...

— Отче, то ж ми на ваші руки склали присягу Українській Державі...

— Пам'ятаєте, отче?

— То ж лиш два роки тому!

— Як же не пам'ятати? Але чого ж вам вкінці треба від мене?

Найкремезніший підвівся:

— Отче, ми не боїмося нічого, і село не боїться нічого. Але дзвони — добро церковне, і ми... ми не візьмемо його без вашого дозволу!

— Змилюйтеся, хлопці! Коли дізнаються, в першу чергу прийдуть мене питати!

— Тоді хіба ж ви могли знати? Міг же хтось про сто дзвони вкрати!

— Ви ж знаєте, мій духовний стан не дозволяє брехні!

Щось несамовите заклекотіло в очах:

— То скажіть, отче правду! Ми й так не боїмося!

Отець Володимир почув нараз, як щось розв'язується в його руках, у голові, в серці. Щось було досі міцно зв'язане і служило людям, як уміло. А тепер — він старий, він знесилився...

— Хлопці, я ж ваших батьків вінчав...

Понурили голови...

— Я вас усіх христив...

Закусили губи.

— Я вас учив по правді, по своєму сумлінні...

Чув, як дрижали, але не хотіли нічого показати по собі...

— А ви мене так знаєте?

Сонно бриніли мухи, і тужно глядів янгол із грамоти "Просвіти"... А тоді Ілько промовив:

— Отче, ми вам брехні на душу не покладемо!

— Ми все зробимо так, щоб ви не знали...

— Нехай на нас паде гріх: ми взяли дзвони!

Підійшли до нього. Заглядали в очі.

— Але наших дзвонів їм не дістати!

Похилилися до дрижачих рук, як колись, ще школярами. А він стояв поміж ними, сивий і знеможений, і не знав, що сказати...

***

Все було того вечора, як звичайно. Марта сварила на дівчат у кухні, і Миколин Павлусь дістав від отця гроші "на бомбони" в кооперативі.

І як щоднини, ішов отець Володимир із часословом у руках стежкою поміж порічковими кущами. А потім ланами, ланами... Спіли жита, й колосся, повне дзвону, нахилилося до його рук. Останні промені вечірнього сонця розбивалися об криси дзвонів; над усім стояла біла дзвіниця із трьома дзвонами. Впевнена, незрушена...

Тільки — не як щоднини, коли вже добре посіріло, зайшов над греблю понад ставом. Станув, оперся об спорохнявіле поруччя і дивився, як збігала вода по ослизлих дошках.

Проходили греблею люди. Хто з сапою, хто з граблями.

— Слава Ісусу Христу!

Від тих слів пахнуло спокоєм... Знав же їх усіх від малих дітей.

А внизу, кругом озера стояли верболози. Згадав, що чомусь так давно тут не бував! Казали: під самою греблею бездонна яма...

І вже знав певно: це тут! Від церкви недалеко.

— І хто ж знайде їх у намулі?

— Хто?

— Господи, хто?

Шуміла вода, й мовчали верболози.

Пролунав дзвін. Це паламар. Дає знак, що сторожа буде біля церкви всю ніч. Як щоночі... І в цю ніч добре доглядатиме перевозу дзвонів...

— Бам... бам... бам... спливало врочисто на село.

— Господи, хто?? І... коли?

Зараз паламар замкне церкву і віднесе на приходство ключі, ковані та важкі, як ключі Царства.

— Бамм... баммм — затихало аж під лісом.

***

Коли ранком надходив до церкви, похилилися білі хустини й сірі свитки. Жилаві руки були складені, як до молитви. На обгорілих лицах, в широко-відкритих очах,

світилося щось нове.

А сирота – дзвіниця обкипала жалем по своїй утраті.

І що ближче підходив, то більше випростовувався. Щось нове піднімалося і в його чорній постаті. Щось міцно пов'язане, незмінне, як сірість свиток і білість хустин, із роду в рід...

Від гостинця вже курилася польова дорога. Їхали вершники в одностроях барви холодної сталі.

Щось зойкнуло поміж білими хустинками й сірими свитками. Спустилися в землю очі, щоб вершники не побачили в них тайни. А він — немов ще виріс.

Копита з розгону поторошили кущі далій під церквою, що садила покійна...

— Де дзвони, пси прокляті!?

— Я наказав забрати, я й відповідаю за них!

— Хто дозволив?

Отець Володимир згори глянув на розчервонілого, запіненого...

— Дзвони на славу Божу, а не на гармати для чужих!

На одну мить все замовкло. Тільки лани й порожня дзвіниця та широко розкриті очі сповнилися одним святковим голосом дзвонів.